

BUÑUEL ÚJRAFORGATVA

PALOTAI JÁNOS
FÖLD KENYÉR NÉLKÜL / BUÑUEL A TEKNŐSÖK LABIRINTUSÁBAN

A SZOCIOFILMES BUÑUEL A SZÜRREÁLIS VALÓSÁGOT DOKUMENTÁLTA.

Luis Buñuel, a Franciaországban készült *Andalúziai kutya* (1928-29), és az *Aranykor* (1930) után Spanyolországban forgatta a *Föld kenyér nélkül*. (*Las Hurdes. Tierra sin pan*, 1933)

Buñuel az *Utolsó leheletem* című memoárjában így ír a film keletkezéséről: „Van Extremadurában Cáceres és Salamanca között egy olyan elhagyott, hegyes vidék, ahol csak szikla van, hanga meg kecskék: Las Hurdes. Ezen a magasföldön annak idején az inkvizíció elől menekülő zsidók és haramiák éltek. Olvastam arról a vidékről egy tanulmányt, a Madridi Francia Intézet igazgatója, Maurice Legendre írta. Az írás rendkívüli módon felkeltette az érdeklődésemet. Egyszer aztán Zaragozában arról beszélgettünk Rafael Sánchez Ventura barátommal és az anarchista Ramón Acínal, hogy dokumentumfilmet kellene forgatni a Las Hurdes-ről. Ramón Acín egyszer csak azt mondta: Ide figyelj, ha megütöm a főnyereményt, fizetem a filmedet. Két hónap múlva nyert a lottón, nem ütötte meg ugyan

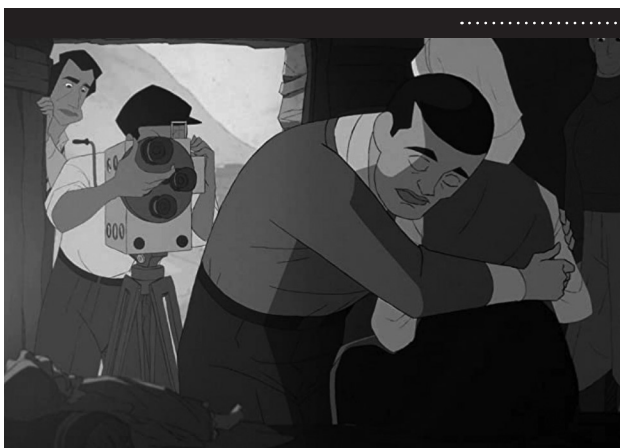
a főnyereményt, de azért elég sokat nyert. Megtartotta a szavát.”

Az idézett emlékirat adott keretet Salvador Simó animációs filmjének: a *Buñuel a teknősök labirintusában* (*Buñuel en el laberinto de las tortugas*, 2018) amelyben az eredeti jelenetek és a forgatáshoz kötődő történetek is szerepelnek. (Simo filmjét a 17. Anilogue Nemzetközi Animációs Filmfesztiválon vetítették, közönségdíjat kapott.)

A rajzilm prológusában egy társaság vitatkozik a művészetről. Ilyen mondatok röpködnek: „A gondolkodásra és az érzelmekre kell hatnia, nem a kapitalizmus „kenyeret és cirkuszt” igényét szolgálni.” „A szürrealizmus célja, hogy provokatív legyen, senki ne legyen közömbös. Nem válthatod meg a világot mentális maszturbálással. „Ha nem érhető, mi a haszna?” „Beszívároგ a tudatalattiba. Úgy változtatja meg a világot, hogy az észre sem veszi.” „Van, ami akkor sem működik, mert a fasizmus egyre erősebb”. A résztvevők kérdéseire abban a jelenetben látjuk a választ, amely felidéz az *Aranykor* vetítését. A film megosztja a nézőket. Egyesek lelkesen kiabálnak, mások fújolnak, és a mozin kívül is ellenségesek Buñuellel szemben. Ebben a helyzetben találkozik Eli Lotar fotóssal, akitől megkapja Legendre hurokáról írt könyvét. Buñuel megragadják az olvasottak. A hurok sorsának bemutatásával a nyomorgókon akar segíteni, miközben ő is éhez: ebből adódó delíriumában a párizsi utcán Dalí elefántjait „látja” vonulni.

„Vitába száll a halállal”

(Salvador Simó: Buñuel a teknősök labirintusában)

lottónyereményével a forgatásba, sőt vállalja a film producere szerepét is. Sikerül megszerezni Lotart operatőrnek, Pierre Uniket asszisztensnek. Először La Albercában forgatnak, ami táncairól és a kakasfejek levágásáról, a fiúk felnőtté avatásának rítusáról híres. A jelenet rekonstruálása a dokumentumfilmes tradíciókat követi, ami meglehetősen újszerű az animációs filmben. Itt azonban több jelenetben is érvényesül. A kakasfejeket egy helybeli idős férfi vágja le, de később Buñuel is részt vesz a rítusokban: ő lövi le a zuhanó kecskét a La Cañada Seca-i szikláról, ő köti meg a kast hordozó szamarat, hogy elpusztíthatassák a méhek. Később egy nagyon szegény vidéken, Altasban folytatják. Az ott élők nincstelenek, csak árva gyerekek gondozásáért kapnak pénzt a rodrigói árvaháztól. Van olyan település, ahol temető sincs, így temetni sem lehet. A filmesek szállása az elhagyott Las Batuecas kolostor. Innen mennek Martillandrába, ahol a falu apró házainak teteje a teknős páncéljához hasonlít, innen a film címe. Itt jelenik meg először a halál motívuma, egy súlyosan beteg gyerek képében. A szürrealizmus klasszikus elemeként Buñuel találkozik a filmben a halállal, és vitába száll vele. Ennek során látjuk, ahogy a fiatal arc ráncossá válik, de végül a Halálnak nem kell a rendező. Salvador Simo azt is dokumentálja, hogy az akkor bemutatott kópiáról levették az anarchista Ramón Acín nevét. A Franco-rendszer betiltotta a dokumentumfilmet, így a producer neve csak 1960-ban kerülhetett vissza a szerzők listájára. Buñuel filmjeinek sorsa jól mutatja az adott kor ideológiai korlátait. A tilalomfák jelezték: ne a társadalmat ábrázolják, hanem azt, amit az uralkodó ideológia megengedett.

Buñuel egykori szociográfiai érdeklődése Salvador Simó rajzfilmjét is jellemzi. A *Föld kenyér nélkül* keletkezéstörténete mellett az egymástól végletesen különböző társadalmi csoportok és kultúrák közötti kommunikációs közeledés lehetőségét és kényszerét is bemutatta. Módszere, az eredeti, fotografált kép és a rajzolt másolat az „akkor” és „most” – a múlt jelenbe illesztése – az időnyomatokat egyesíti. Salvador Simó filmjének aktualitását nemcsak a Buñuel-évforduló adja, hanem a velünk élő és növekvő szegénység világléte is. •